

Komenský vykládá Komenského

Citáty Jana Amose Komenského

Epizoda 17 – Poutník přes soudem

Konstituce, destituce, restituce

Ve světě materiálním bylo zpočátku všechno v náležitém řádu, takže se zdá, že všechno bylo zcela dobré. Pak došlo k destituci pádem člověka, nejvyššího z tvorů, pro kterého bylo všechno stvořeno, a s ním i k pádu všeho ostatního tvorstva, jež propadlo požívačnosti a marnosti. Posléze došlo k restituci, a to když Bůh člověku jeho vinu odpustil a přijal ho opět na milost (člověk totiž nebyl postižen kletbou, nýbrž země kvůli člověku a had satan), když vyslovil předpověď o semenu a poslal člověka, aby obdělával zemi (Gn 3,23)...

Podobně je tomu ve světě mravním:

Konstituce – jaký by měl být tento svět podle ideje, tj. jak by měl člověk jako obraz Boží, tj. jako zástupce Boha, jako král vládnoucí sám sobě, poněvadž je obdařen svobodnou vůlí jako anděl, a jako vládce věcí nižších, tj. nižších tvorů, posuzovat sama sebe a jednat sám se sebou, s kýmkoli jiným a se všemi ostatními lidmi. A to všechno je třeba probrat z hlediska jednotlivosti, kombinací a konglobací.

Destituce – jak zvráceně si lidé vedou, takže člověk není člověku Bohem, nýbrž d'áblem, jak všichni nejohavnějšími způsoby zneužívají svobody vůle a vlády nad ostatními tvory. (A to zase z hlediska jednotlivosti, kombinací a konglobací.)

Restituce – jak Bůh tento svět stále napravuje a jak se dnes moudří lidé pokoušejí o totéž. Přestože se tak dosud neděje s takovým úspěchem, jaký bychom si přáli, přece je naděje, a i Bůh to slibuje, že učiní konec válkám. *Obecná porada o nápravě věcí lidských I. 300*

Reformace, reparace, restituce

Kdyby se tedy lidé pravým způsobem spojili s věcmi skrze pravou filosofii, spolu navzájem skrze pravou politiku a s Bohem skrze pravé náboženství, byla by to pravá náprava věcí lidských čili reformace, reparace a restituce nebo také regenerace (neboť všechna tato slova chápeme ve stejném významu), vynikala by nade všechny reformace, které byly dosud tu a tam zlomkovitě podniknuty s velkým úsilím a hlukem, ale ne bez násilností, ať už dávno nebo za paměti naší nebo za paměti našich otců či dědů...

Za pravou a dokonalou reformaci tedy prohlásíme tu, která činí lidi opravdu reformovanými, to jest opravdu vzdělanými, opravdu zbožnými a opravdu pokojnými. Ale kde jsou takoví reformovaní? Když přece vládne takový nesoulad nejen v mravech, nýbrž i v tajemstvích víry (abych se dotkl zejména náboženských reformací), tak velká nevědomost mezi lidem, tak velké rozpaky mezi učenci a tak velké boje mezi naukami samými? *Obecná porada o nápravě věcí lidských III. 259*

Malicherná moudrost

Ne bezdůvodně řekl Seneca: Být moudrý v maličkostech – to byla řecká nemoc. A ta filosofie, o níž mluvíme, je moudrost řecká, tedy malicherná a ve své hlavní části nicotná. Nedotýká se nejskutečnější podstaty člověka, zaměstnává mysl jen vedlejšími věcmi a neustále se odchyľuje od prvního cíle, Boha a nebes. *Obecná porada o nápravě věcí lidských III. 319*

Tři svítilny

Existují tedy tři Boží svítilny, z nichž vyselehují Boží záře, jež nás ze všech stran obklopuje. Je to svět, stálá dílna Boží moudrosti, naše mysl, stálá učitelka a vykladačka pojmových určení, a slovo Boží, stále zdvižený prst varující před našimi omyly a jejich napravovatel.

Tyto tři svítilny se také právem nazývají třemi Božími knihami nebo třemi Božími divadly nebo třemi zrcadly a také trojicí Božích zákonů a trojicí našich zákoníků, jakož i trojím pramenem moudrosti.

Jak jsem řekl, ty svítilny se nazývají Božími knihami. Kniha světa, první a největší z nich, je uvnitř a zvenčí popsána nesčetnými znaky Boží moudrosti. Na ni nejbližší navazuje kniha naší myslí, popsaná právě tak hustě všelijakými pravidly, jež se na všechno vztahují a všechno poměřují. Těm pravidlům se říká vrozené pojmy, vrozená puzení a vrozené schopnosti.

Třetí kniha, kniha Božích výroků, obsahuje Boží slova kdysi pronesená k lidem nebo slova, která byla lidem zevnitř vdechnuta a která na Boží příkaz zapsali pro potřeby budoucích, aby nám v žádné věci závažnějšího rázu nechybělo nebeské vedení.

Třem svítilnám se říká divadla, poněvadž nám v nich Boží moudrost předvádí podivuhodné hry. Bezmála každý den pořádá na světě nějaká nová představení, uvádí na jeviště nějaké nové vynálezy lidského důvtipu a vynáší na povrch nějaká nová tajemství z hlubin písma.

Říká se jim zrcadla, protože skrytý Bůh, přebývající ve své věčnosti, v nich viditelně představuje své neviditelné stránky. Tak svět je toliko zjevným obrazem skryté moci, moudrosti a dobroty, který je tvořen rozmanitými znaménky vtištěnými do smyslově vnímatelné látky tak, aby ve všem stvořeném bylo možné jakoby v zrcadle spatřit samu stvořitelkou moudrost, moc a dobrotu. A protože všechno na světě vytvořil Bůh v určitém počtu, v určité míře a o určité váze podle jistých idejí, vtiskl nám tytéž ideje věcí i počty, míry a váhy do ducha, aby se v něm zrcadlily bytnosti [bytnost = jsoucnost, existence, podstata] všech věcí. Konečně pak přikázal, aby jeho skryté a věčné úradky o nás, vyjádřené určitými slovy, byly zaneseny do knih jeho písem, aby se odtud jakoby od zrcadla mohly odrazit k nám.

Těm svítilnám se také říká zákony, protože vše, co máme jasně, rozumně, zbožně a počestně zamýšlet říkat a činit, nejbezpečněji posoudíme podle toho, co učinil Bůh, co do nás vdechl a co řekl. Konečně je nazýváme našimi zákoníky či souhrny všeho, co je třeba znát nebo neznat. Vždyť svět opravdu obsahuje zákoník všeho smyslového, náš duch zákoník všeho rozumového, písmo pak duchovního a věčného. V prvním se vysvětluje vše, co se může a musí vnímat smysly, v druhém vše, co se může a musí poznávat rozumem, a ve třetím vše, co se může a musí věřit kvůli spáse. Jestliže se tu o něčem vysvětlení nepodává, pak je lépe to neznat.

Velice vhodné však bude, pojmenujeme-li ony svítilny Všeobecnými prameny světla, poněvadž všechny potůčky veškerých lidských myšlenek, jež kdy byly, jsou a být mohou, proudí a mohou proudit pouze z nich. A to tak, že postačují ke všemu, pro všechny a po všech stránkách.

Obecná porada o nápravě věcí lidských I. 148

Výchova k šlechtnosti a opravdovosti života

Řekl jsem, že je třeba ukázat, jak zahájit výchovu lidského pokolení, aby mohli být šlechtěni nejen všichni a ve všem, nýbrž zušlechtěni všestranně. Ale co znamená být zušlechtěn všestranně? To jest ne pro vnější zdání, nýbrž pro pravdu, se skutečným užítkem pro tento i budoucí život. Tak, aby každý, kdo je vzděláván k moudrosti, výmluvnosti, vědám, k uhlazenosti mravů a k zbožnosti, se

stal ne zvědavcem, nýbrž vědoucím, ne povídkem, nýbrž výmluvným, ne chlubitvým diletantem, nýbrž výkonným pracovníkem, ne maskou ctnosti, nýbrž ctností samou, a konečně ne pokrytcem předstírajícím zbožnost, nýbrž zbožným a svatým ctitelem Božím v duchu a v pravdě. *Obecná porada o nápravě věcí lidských III. 36–37*

Citáty jsou vybrány z těchto knih Jana Amose Komenského a vztahují se vždy k obsahu jednotlivých dílů animovaného seriálu:

KOMENSKÝ, J. A. *Obecná porada o nápravě věcí lidských, I., II., III.*, Praha: Nakladatelství Svoboda, 1992.

KOMENSKÝ, J. A. *Labyrint světa a ráj srdce*, Žandov: Nakladatelství Poutníkova četba, 2010.

KOMENSKÝ, J. A. *Unum Necessarium - Jedno nezbytné*, Praha: Nakladatelství Kalich, 1999.

KOMENSKÝ, J. A. *Předehra pansofie, Objasnění pansofických pokusů*, Praha: Nakladatelství Academia, 2010

KOMENSKÝ, J. A. *Didactica*. In *Dílo Jana Amose Komenského Opera omnia*, sv. 11, Praha: Nakladatelství Academia, 1973

KOMENSKÝ, J. A. *Epistula ad Montanum*. In *Dílo Jana Amose Komenského Opera omnia*, sv. 1, Praha: Nakladatelství Academia, 1969

Odkazy u citátů z *Obecné porady o nápravě lidských věcí* jsou ve formátu svazek (římskými číslicemi) a číslo stránky.

ČESKÉ STUDNY

